

BULLETIN VAN INTERBELLUM vzw - VERENIGING VOOR DE STUDIE VAN
DE VERNIEUWENDE CREATIVITEIT TUSSEN DE TWEE WERELDOORLOGEN

Verschijnt vijfmaal per jaar (niet in juli en augustus)
Redactie: Olijfstraat 69, B-9000 Gent, tel. 09 226 79 46
Bank: BE84-0680-8511-1059 (BIC: GKCCBEBB)
V.u.: Norbert Poulain, Olijfstraat 69, B-9000 Gent

INTERBELLUM
ISSN 1781 - 1066
www.interbellum.org
norbert.poulain@skynet.be

Tweemaandelijks tijdschrift
Jaargang zessendertig - nummer twee
Maart-april 2016
Afgiftekantoor: Gent 1

“Waisen ohne Vater”: modernistisch gebouwen in Burundi, een foto-essay van Jean Molitor

De Berlijnse fotograaf en cineast Jean Molitor werkt al jaren aan een project om overal ter wereld modernistische gebouwen te fotograferen. Het zijn vooral gebouwen van architecten die de principes van het Bauhaus hebben toegepast, vaak gebouwen die bedreigd zijn. “Wettlauf gegen die Zeit”. *Europäische Architekturgeschichte zwischen Weltkulturerbe und Abrissbirne*. (1) Met dit project wil hij de gebouwen fotografisch documenteren en tegelijk aandacht vragen voor de dreigende afbraak. In 2015 heeft de Beuth Hochschule für Technik in Berlijn een onderzoeksproject van Jean Molitor en dr. André Deschen goedgekeurd: *Die Moderne in der Welt - Die internationale Rezeption der Bauhaus Architektur*. (2)

Bauhaus-architectuur? Een etiket dat té gemakkelijk wordt opgekleefd?

Op het naar voren schuiven van het begrip *Bauhaus Architektur* is er in de wetenschappelijke wereld soms kritiek. Niet onterecht, want er wordt nogal makkelijk gerefereerd aan het Bauhaus omdat dit nu eenmaal een icoon is geworden, een begrip dat goed in de markt ligt. Is die “export” van de Bauhaus-gedachte een té evident etiket? Gaat het soms over recuperatie van de ideeën? Ergens “Bauhaus” opplakken trekt de aandacht. En al is het voor de goede zaak, een wetenschapper moet kritisch blijven. Jean Molitor is geen wetenschapper maar fotograaf, geïnteresseerd in de esthetiek van het moderne bouwen en begaan met het verval en mogelijk verdwijnen van interessante creaties. Voor hem is de term Bauhaus een uitgangspunt. Maar hij nuanceert en hij bekijkt de vermenging van diverse culturen en de regionale verschillen. Hij wijst er op dat enkel in New York, Tel Aviv, India en een paar andere plaatsen architecten van het Bauhaus bezig waren. Elders waren het navolgers. (3) En er was tegenstand, zelfs aversie, of zoals Oscar Niemeyer, de ontwerper van Brazilië, schreef: “We hated Bauhaus. It was a bad time in architecture. They just didn’t have any talent. All they had were rules. Even for knives and forks they created rules. Picasso would never have accepted rules. The house is like a machine? No! The mechanical is ugly. The rule is the worst thing. You just want to break it.”. (4) Een oppositie tegen de dictatuur van *form follows function*. Een andere opvatting van architectuur en design die nogal cru wordt geformuleerd. Ook Henry van de Velde vond het dogmatisch modernisme gevaarlijk.

Modernisme in Burundi

Jean Molitor fotografeerde in 2009 een aantal modernistische gebouwen in Bujumbura, de hoofdstad van Burundi, en Gitega. Hij kreeg daarvoor de financiële steun van de ambassades en culturele diensten van Duitsland, Frankrijk en België. Zijn overweldigende indrukken van zowat 100 gebouwen geeft hij weer in foto’s en beschrijft hij in *Schöne Waisen !* (5)

In tal van Afrikaanse landen werd tijdens de kolonialistische periode heel veel gebouwd, ook daarna. Zo ook in de Belgische kolonie Congo en in de Belgische protectoraten Ruanda en Burundi. Belgische architecten, en niet alleen zij, kregen er opdrachten van de overheid, kolonisten en grote bedrijven. Over die creaties is heel erg weinig geweten. Af en toe vindt men iets terug in de archieven van architecten maar verwijzingen in de literatuur zijn zeldzaam. Professor Johan Lagae van de UGent heeft een aantal studies over de architectuur en de urbanisatie in Afrika en de voormalige Belgische kolonie uitgevoerd. Johan Lagae heeft vooral aandacht voor het waarom van de bouwprojecten, de maatschappelijke en stedenbouwkundige situatie. Tal van studenten hebben deelaspecten bestudeerd. (6)

Ruanda-Urundi: van Duitse kolonie naar Belgisch mandaatgebied en twee onafhankelijke landen

Ruanda-Urundi was een Duitse kolonie, deel van Duits-Oost-Afrika. Na de Eerste Wereldoorlog werd het vanaf 1924 bestuurd door België als mandaatgebied. In 1947 werd het een trustgebied. Op 1 juli 1962 werd het gebied onafhankelijk en opgedeeld in twee landen: Ruanda en Burundi. Er volgden veel conflicten, etnisch geweld, genocides. Ook nu is het erg onrustig en uiterst instabiel, met etnisch geweld. Een probleem dat blijkbaar moeilijk is op te lossen en voortdurend de kop opsteekt.

Jean Molitor kwam door een gesprek met een vriendin tot het besef dat pas in de late jaren 1940 en de jaren 1950 tal van modernistische gebouwen in Burundi werden opgetrokken. Ze werden ontworpen door architecten die de principes van het Bauhaus navolgden en zelfs kopieerden. Geen "grote" architecten maar anonieme architecten uit Europa. Waren er architecten bij die aan het ISAD / HISK La Cambre / Ter Kamen hadden gestudeerd? Allicht wel. Molitor noemt de gebouwen ietwat ontgoocheld kopieën, *Stangenware* (confectie). Het waren gebouwen voor welstellende kolonisten en dito bedrijven die daarmee hun positie wilden demonstreren. Er was geen voeling met de bevolking, evenmin met plaatselijke architecten en intellectuelen. Het modernisme was een mode, een Westers statussymbool. Net daardoor zijn de gebouwen getuigen van

een voorbijperiode, ook al zijn ze "*Waisen ohne Vater*". (7) Toch zijn enkele mensen er in geslaagd om een aantal gebouwen te redden en wat op te poetsen zodat ze bruikbaar zijn voor een nieuwe functie. (8) Volgens actievoerders zijn ze aanvaard en al gekoesterd door een aantal bewoners die beseffen dat ze een toeristische troef voor Burundi kunnen betekenen. Door de huidige situatie van etnische conflicten en politieke strijd kan dat helaas niet. Nieuw verval is latent aanwezig en bedreigend.

Een tentoonstelling in Haus Schulenburg, Gera

Haus Schulenburg, Strasse des Friedens 120, D-07548 Gera (Duitsland), ontworpen door Henry van de Velde en gerestaureerd, toont van medio april 2016 tot in het voorjaar 2017 een aantal foto's van Jean Molitor met als thema *Zwischen Weltkulturerbe und Abrissbirne – Architektur des 20. Jahrhunderts von Thüringen und Florida*.

Haus Schulenburg is recent erkend als Henry van de Velde Museum.

Informatie: <http://www.haus-schulenburg-gera.de>

Jean MOLITOR (foto's en bijschriften) & Norbert POULAIN (tekst)

Met dank aan dr. Volker Kielstein, Haus Schulenburg, Gera

Noten:

(1) J. MOLITOR: "*Wettlauf gegen die Zeit*". *Europäische Architekturgeschichte zwischen Weltkulturerbe und Abrissbirne*. Berlijn, 2009.

(2) Brief van de Beuth Hochschule für Technik Berlin, 24 februari 2015.

(3) J. MOLITOR: *Schöne Waisen !*. Berlijn, [2015], z.p.

(4) zie o.m. www.azquotes.com

(5) J. MOLITOR: *Schöne Waisen !*, op. cit., z.p.

(6) Een overzicht van de studies en artikels van Johan Lagae en studies van studenten: www.lib.ugent.be, Johan Lagae intikken.

(7) J. MOLITOR: *Schöne Waisen !*, op. cit., z.p.

(8) Zie o.m. Protection du patrimoine culturel burundais, in: *Le Renouveau du Burundi*, 2010; R. RUGERO: Ces joyaux du Burundi. *Bujumbura News* 36989, <http://sites.google.com/site/afriqueburundi>

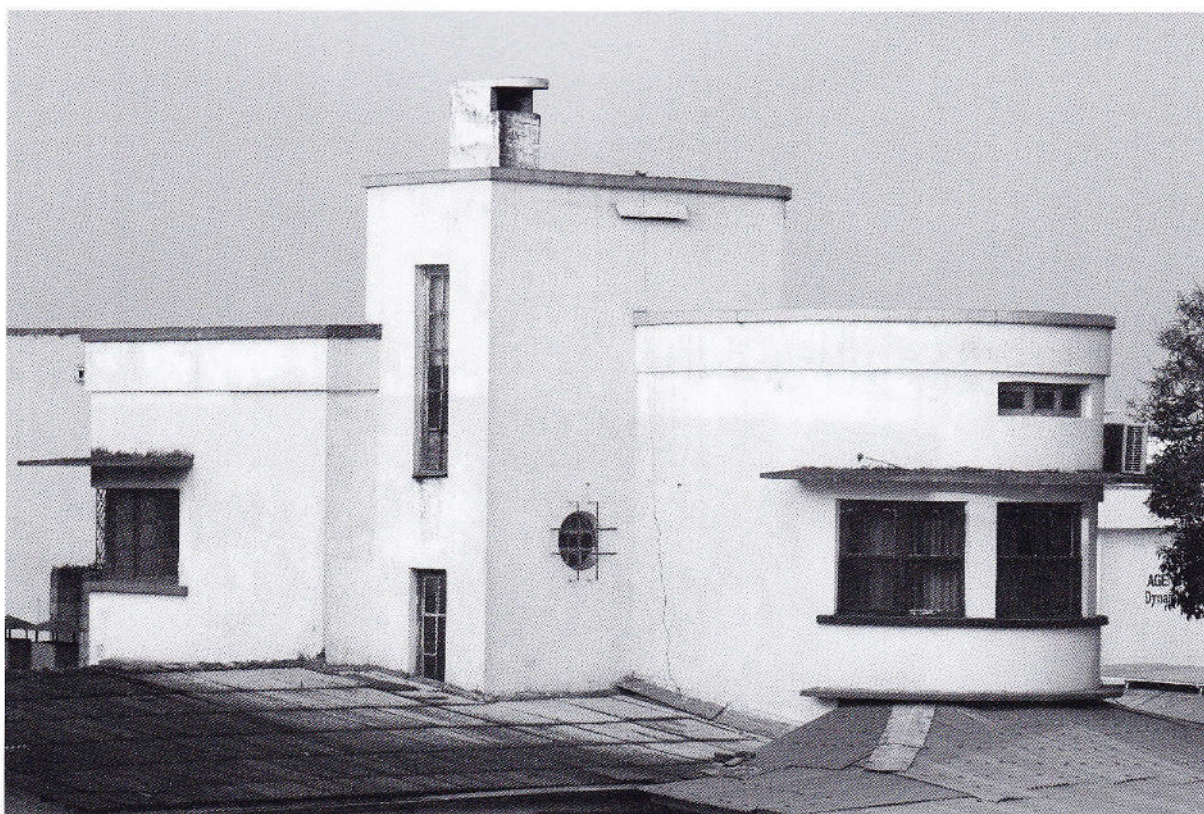
U-com van de Italiaanse familie Sella, place de l'Indépendance, Bujumbura, begin jaren 1950, flatgebouw

La belle vision van de familie Paguidas, boulevard de l'Uprona, Bujumbura, jaren 1950, woning en winkel

Burundi Palace Office van de heer Ephripedes, kruispunt boulevard de l'Uprona en chaussée du Peuple Murundi, Bujumbura, eind jaren 1940, eerder *Grand Hôtel en Palace Hôtel*, gerenoveerd in 2008-2009

Oasis, boulevard de l'Uprona, Bujumbura, begin jaren 1950, woning, nu woning en restaurant

Quincaillerie Upona, Bujumbura

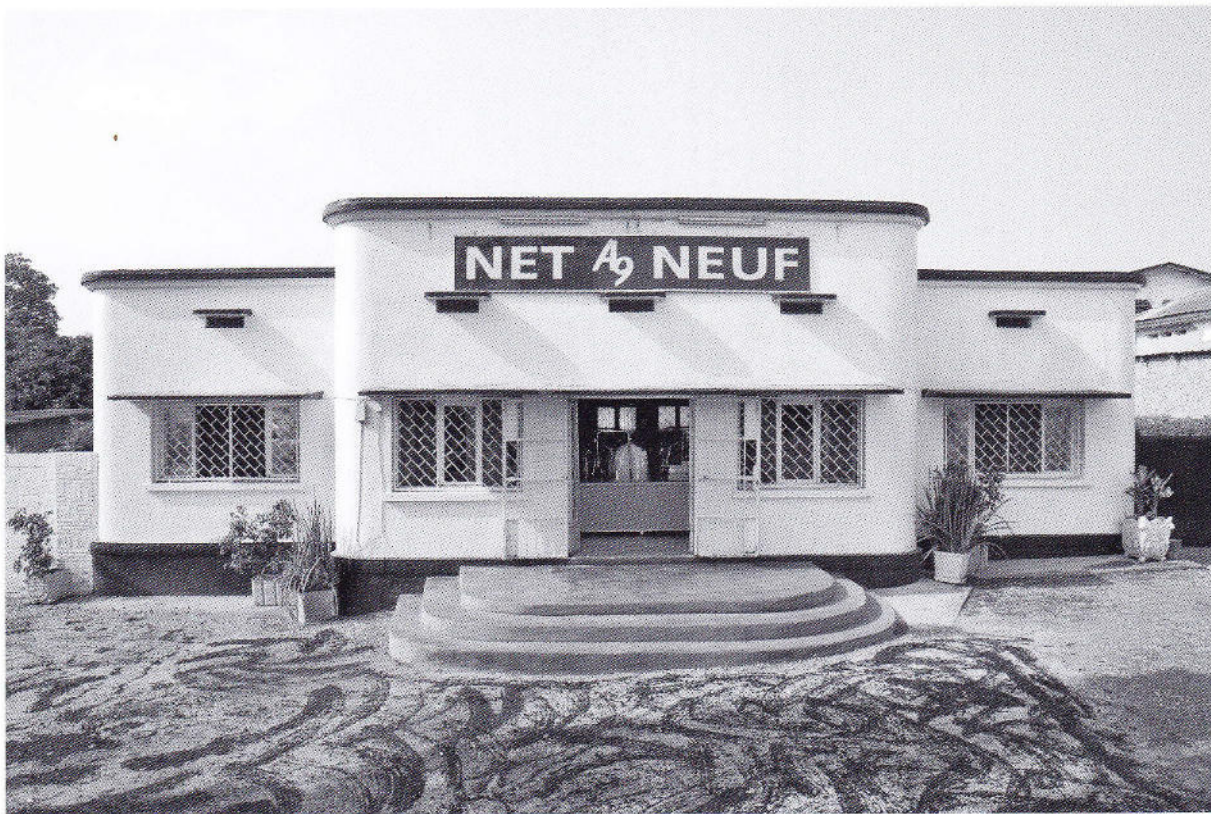
Voormalige Estaf, Bujumbura

Air Burundi, avenue du Commerce, Bujumbura, begin jaren 1950, woning en winkel, nu kantoorgebouw

Magasin Foto, avenue du Commerce, Bujumbura, jaren 1950, woning en winkel, nu fotowinkel

Net à Neuf, rue de la Science, Bujumbura, jaren 1950, woning, nu wasserij

Cinéma Cameo, avenue Mpotso, Bujumbura, jaren 1950, de enige van de vier bioscopen die nog films draait

Ambassade de France, boulevard de l'Uprona, Bujumbura, jaren 1950, slagerij, nu ambassade

Voormalig *Hôtel Grillon*, Bujumbura

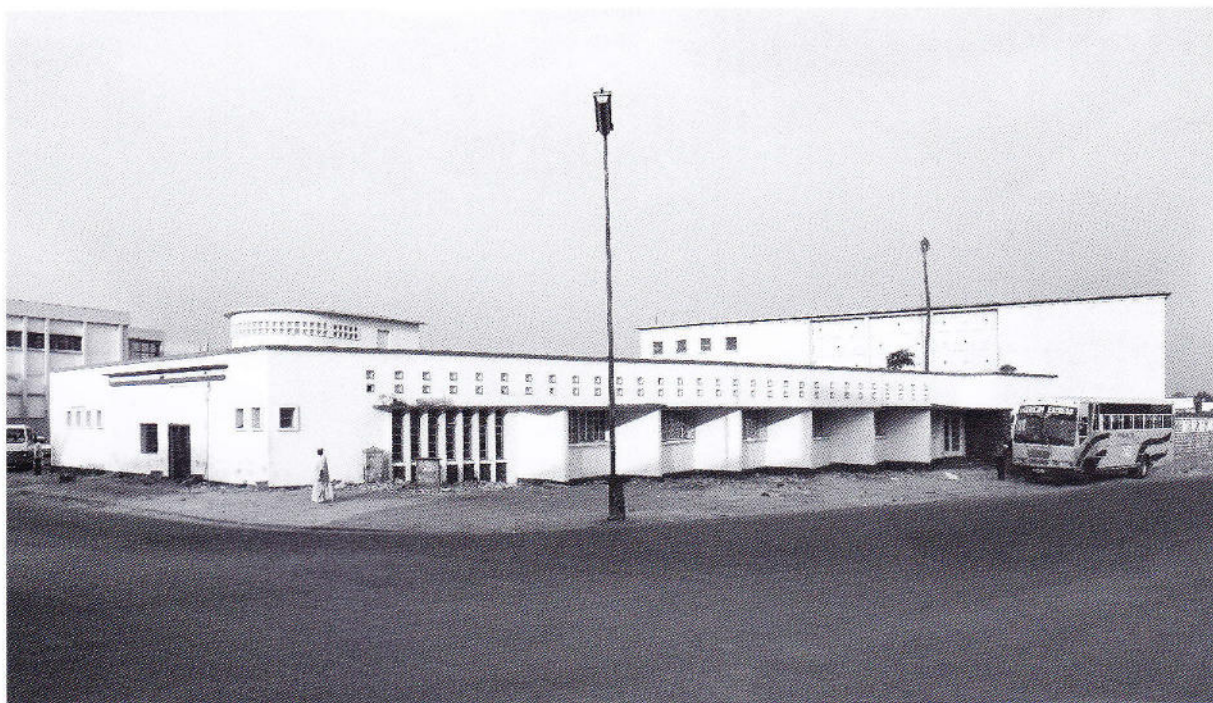
La Poste, avenue Patrice Lumumba, Bujumbura, jaren 1950, nog altijd het centrale postkantoor

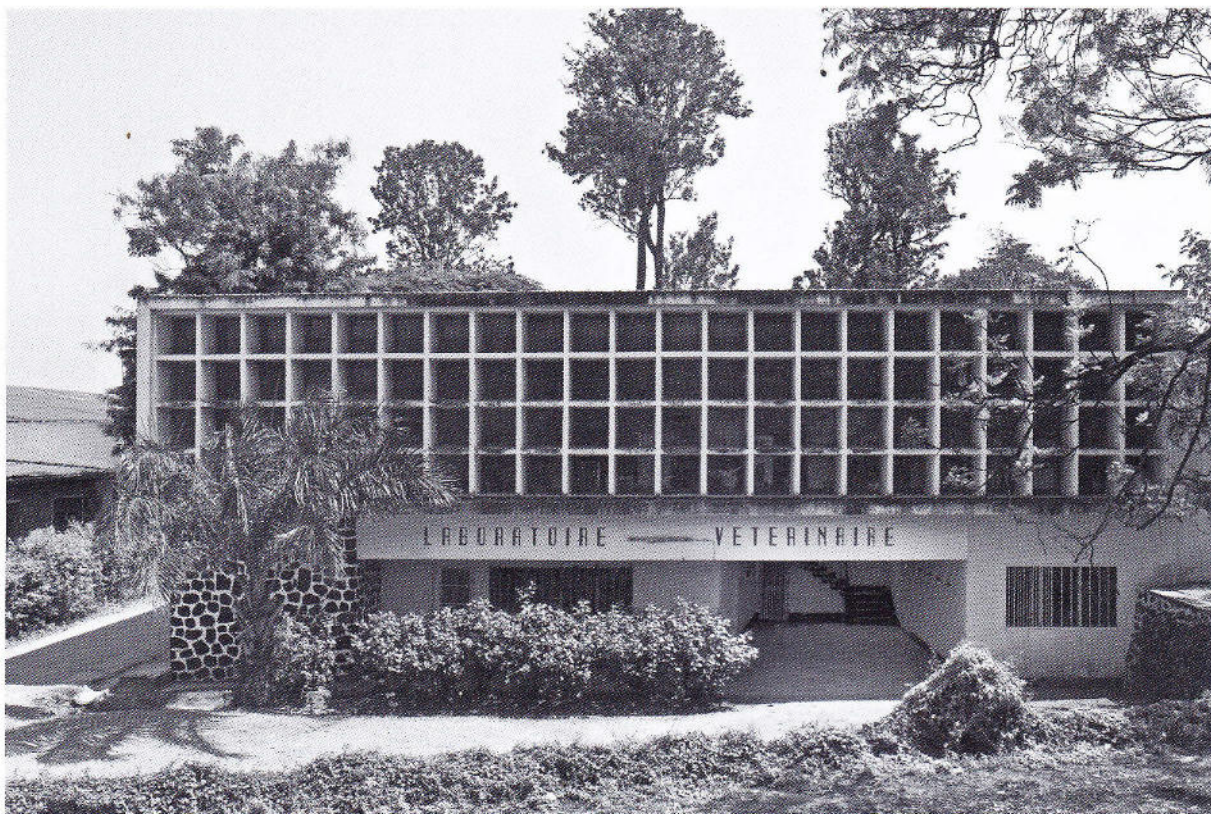
Hôpital Prince Louis Rwagasore, avenue Pierre Ngendandumwe, Bujumbura, jaren 1950, eerste hospitaal van de stad

Hôtel Le Doyen, chaussée du Peuple Murundi en avenue N. Mayugi, Bujumbura, eind jaren 1940, hotel tot in 2008, nu leegstaand

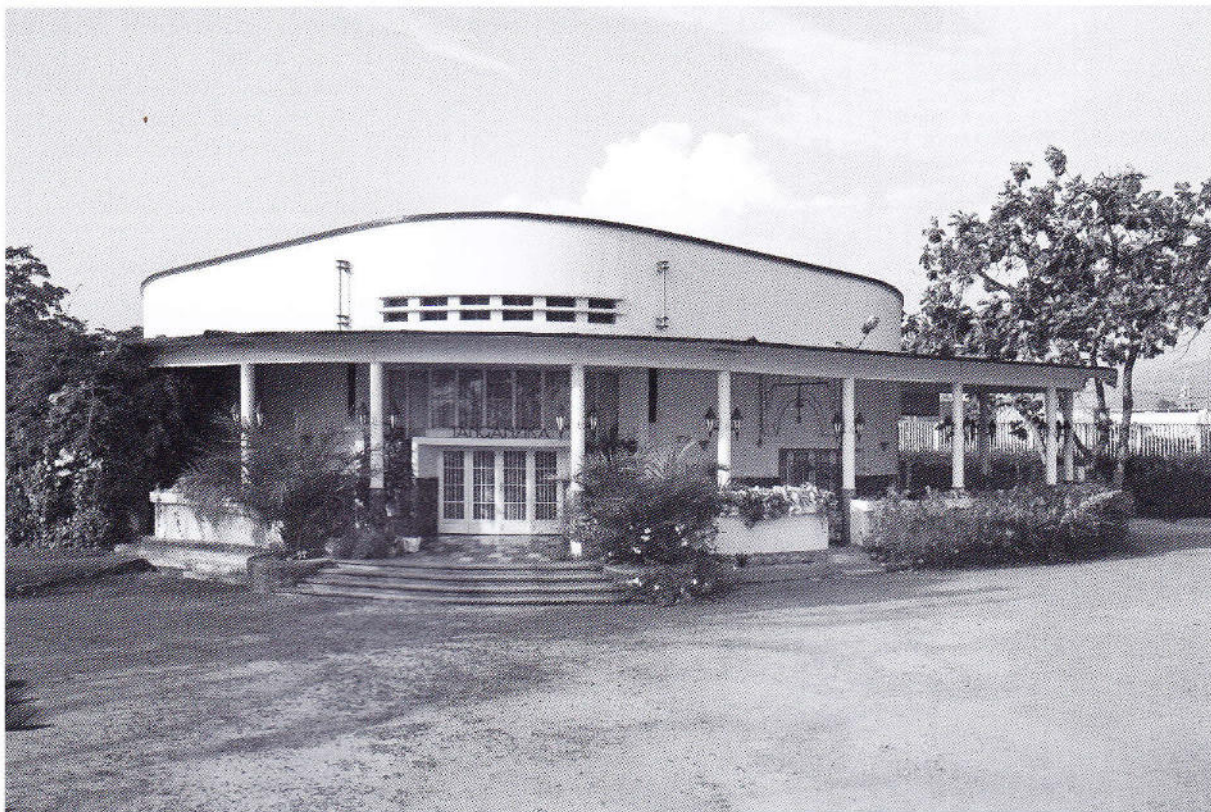
Marché, Bujumbura

Laboratoire Vétérinaire, avenue de la Tanzanie, Bujumbura, jaren 1950, nog altijd dierkundig laboratorium

Ancient Old East gebouwd door Duitse joden, place de l'Indépendance, Bujumbura, eind jaren 1940, een tijdje showroom voor auto's en handel in huiden en koffie, nu eigendom van de familie Paguidas en leegstaand

Hôtel Restaurant du Lac Tanganyika van de familie Kappa, route du Port (avenue de la Plage) aan het meer, Bujumbura, jaren 1940, ooit getroffen door een stijging van het water, in 1963 aangekocht door de familie Iserentant, vanaf 1972 opnieuw hotel

Woning *Kassam*, Gitega, rond 1955, nu eigendom van de familie Maniatis en luxe-hotel